

Partij is achterhaald vehikel democratie

Geerten Waling
is historicus.

Politieke partijen

Het jaar 1848 kan ons inspireren bij het zoeken naar een vorm van democratie zonder partijen.

PvdA, CDA en VVD, de drie middenpartijen die ooit het solide machtscentrum vormden van de Nederlandse politiek, hebben zo weinig leden dat ze in geldnood dreigen te raken (*de Volkskrant*, 3 mei). Daarnaast dreigen zij ook al geld mis te lopen door een drastisch verlies aan parlementszetels.

Zij hopen hun nood te lenigen door de subsidiekraan verder open te draaien, maar daar komen de honderdduizenden afvallige leden niet

Een kort maar cruciaal moment waarop democratische burgerparticipatie floreerde was het jaar 1848. Terwijl Thorbecke in Nederland met een Grondwetsherziening het bestel wist te democratiseren, gingen elders op het Europese continent de burgers de barricaden op. Maar het waren niet de gewelddadige opstanden in deze revolutiegolf die 1848 kenmerkten. Door de vrijheid van vereniging, vergadering en drukpers, die werden afgedwongen in onder andere Frankrijk en in het Duitse en Italiaanse cultuurgebied, barstte een publiek debat los dat zijn weerga niet kende.

Hier gebeurde zoets nieuws, dat tijdgenoten spraken van 'de lente van de volkeren'. In duizenden volksvergaderingen en clubs poogden miljoenen burgers iets te doen wat tot dan toe verboden was geweest: zelf politiek bedrijven.

Hoewel deze uitzonderlijke situatie nog geen jaar voortduurde en vrijwel overal leidde tot een reactionaire machtsgreep die elke vorm van politieke burgerparticipatie angstvallig tegenging, is 1848 een scharniermoment geweest in de ontwikkeling van een democratische politieke cultuur op het Europese continent. Revolutairen geloofden dat de tijd rijp was voor een democratie waarin elke bur-

ger zou kunnen participeren. Via politieke clubs zou de 'stem van het volk' kenbaar worden gemaakt, zouden de juiste kandidaten worden geselecteerd voor de nationale parlementen en zouden de regeringen aan hun beloften worden gehouden.

Wie 'het volk' precies was, en hoe de ideale staatsvorm eruitzag, dat leek in het revolutionaire moment evident. Maar spoedig ebde de euforie weg en botsten de verwachtingen met een weerbarstige realiteit van persoonlijke belangen, verschillende visies en de verkozen volksvertegenwoordigingen die na enkele maanden het primaat van de politiek naar zich toetrokken.

1848 biedt dus geen onverdeeld succesverhaal over de participatieve democratie, maar dat hoeft ook niet. De markante democratische experimenten in deze 'Europese lente' vormen een rijke inspiratiebron als we durven na te denken over een democratie zonder politieke partijen. In de Nederlandse Grondwet die Thorbecke in 1848 herschreef wordt het begrip 'partij' in het geheel niet genoemd. Dat er enkele decennia later wel politieke partijen ontstonden was op dat moment zeker een teken van democratisering, maar het was slechts een uitkomst van het proces van democra-

mee terug – en de zetels evenmin. De koek wordt intussen verdeeld door een steeds groter aantal partijtjes en afsplitsingen, waarvan uitgerkend die ene partij zónder leden de beste uitgangspositie lijkt te hebben.

Nederland is geen uitzondering: overal in Europa verkeren juist de middenpartijen in diepe crisis. Dit gaat niet zomaar over. Het is hoog tijd om serieus na te gaan denken over een democratie zonder (leden)partijen. Dat hoeft geen onverantwoorde sprong in het duister te zijn: de geschiedenis biedt uitkomst. Als we maar over de 20ste eeuw heen willen kijken, dan zien we een tijdperk waarin fascinerende experimenten werden uitgevoerd met heel andere vormen van democratie dan de partijdemocratie die nu zo onder druk staat.

Door de vrijheid van vereniging, vergadering en drukpers barstte in 1848 een publiek debat los dat zijn weerga niet kende

tisch experimenteren. Een uitkomst die bovendien samenhang met de specifieke context van de verzuiling.

Nu, anderhalve eeuw later, is het moment gekomen om deze uitkomst te heroverwegen – en te kijken naar andere mogelijke uitkomsten, die beter aansluiten bij deze tijd. Wie weet zijn we dan ooit nog eens blij dat we in Nederland het tijdelijke, inmiddels achterhaalde vehikel van de politieke partij niet grondwettelijk hebben vastgelegd, zodat zij in haar vrije val de democratie niet hoeft mee te sleuren.

Geerten Waling hoopt vandaag aan de Universiteit Leiden te promoveren op het boek *1848 – Clubkoorts en revolutie. Democratische experimenten in Parijs en Berlijn* (uitgeverij Van tilt).

'Aus dem Klubleben Berlins im Jahre 1848!' Houtgravure.

Uit: *Der wahre Jacob*, Stuttgart, 1898

Geerten Waling stelde dus al in 2016, dát en hóe de politieke partijen sinds 1848 (Thorbecke) hun aanvankelijke macht hebben verloren en dus nu zijn geworden tot een achterhaald vehikel van de democratie. Hun houdbaarheids datum is nu overschreden; ze zouden moeten worden vervangen. Er moet een nieuw stelsel/een 'draaiboek' komen, dat orde kan scheppen in de chaos, die kan ontstaan, als de politieke partijen van het 'toneel' zijn verdwenen.

Het **Nieuw Nederlands Kiesstelsel ++** is een tot in detail uitgewerkt draaiboek, dat bovendien nog zonder Grondwetswijziging, met een gewone meerderheid in de 2^e. Kamer kan worden aangenomen. Zie ook: "Overgang naar het Nieuw Nederlands Kiesstelsel ++".(21 febr.'17).

